

fidh

LDDHI

جامعه دفاع از حقوق بشر در ایران

(عضو فدراسیون بین المللی جامعه های حقوق بشر)

League for the Defence of Human Rights in Iran

(FIDH Member)

مجازات اعدام در ایران

سیاست دولتی ایجاد وحشت

ویژه یازدهمین روز جهانی ضد مجازات اعدام

فدراسیون بین المللی جامعه های حقوق بشر - جامعه دفاع از حقوق بشر در ایران: مجازات اعدام در ایران - سیاست دولتی ایجاد وحشت - اکتبر ۲۰۱۳ - مهر ۱۳۹۲

فهرست

یک - مقدمه	۳
دو - قوانین مربوط به مجازات اعدام	۳
۱ - قانون مجازات اسلامی جدید و جرایم مستوجب اعدام	۴
الف) جرایم جنسی	۴
ب) محاربه	۴
ج) بغی و افساد فی الارض	۵
د) قتل و قصاص	۵
ه) «جرایم» مذهبی	۶
و) تکرار جرم	۶
ح) سنگسار	۶
ت) نوجوانان و مجازات اعدام	۶
۲ - قوانین دیگر	۷
محرومیت از حق تجدیدنظر خواهی	۷
سه - مجازات اعدام در عمل	۸
۱ - آمار و ارقام	۸
۲ - اعدام نوجوانان	۹
۳ - سنگسار	۹
۴ - جوامع قومی، اقلیت های دینی و مهاجران	۱۰
الف) اقلیت های دینی	۱۰
ب) جوامع قومی	۱۰
ج) پناهندگان افغان	۱۰
نتیجه گیری و توصیه ها	۱۱
گزارش های پیشین در باره ایران	۱۲

عکس روی جلد: اعدام در انتظار عمومی، کرمانشاه در غرب ایران، ۱۵ دی ۱۳۹۰، خبرگزاری مهر
تمام پیوندها در تاریخ ۵ اکتبر ۲۰۱۳ در دسترس بوده اند.

یک - مقدمه

تغییر دولت در جمهوری اسلامی ایران و شروع کار رییس جمهور جدید در تاریخ ۱۲ مرداد ۱۳۹۲ به تغییری در اجرای مجازات اعدام نیانجامیده است. از انتخابات ۲۴ خرداد تا ۹ مهر (۱۴ جون تا ۱ اکتبر)، بنا به گزارش ها بیش از ۲۰۰ نفر اعدام شده اند، از جمله احتمالاً ۴ نفر که ممکن است در زمان ارتکاب جنایت مورد اتهام زیر ۱۸ سال بوده باشند.^۱

بر چنین زمینه ای، فدراسیون بین المللی جامعه های حقوق بشر و سازمان عضو آن جامعه دفاع از حقوق بشر در ایران تصمیم گرفته اند گزارش حاضر را به منظور تحلیل قوانین جزایی جدید که پیوسته برای نقض حق زندگی به طور کلی و اعدام کودکان مجرم به کار می رود منتشر کنند. هدف این گزارش، در سالگشت ۱۰ اکتبر ۲۰۱۳، روز جهانی ضد مجازات اعدام، توضیح شرایط کنونی اجرای مجازات اعدام در جمهوری اسلامی ایران است.

فدراسیون بین المللی جامعه های حقوق بشر در اردیبهشت ۱۳۸۸ گزارش جامعی در ۶۰ صفحه در باره مجازات اعدام در جمهوری اسلامی ایران منتشر کرد که جنبه های مختلف این موضوع را در بر می گرفت: قوانین داخلی، چارچوب حقوقی بین المللی، اعدام نوجوانان مجرم، اقلیت های دینی و قومی و روش های اعدام.^۲ متأسفانه، جمهوری اسلامی از آن پس نیز کماکان به دور از روند رو به رشد الغای مجازات اعدام در سراسر جهان مانده است. در شرایطی که تعداد روزافزونی از کشورها هر سال به فهرست ملغا کنندگان مجازات اعدام می پیوندند، جمهوری اسلامی ایران پیوسته، پس از چین، مقام دوم از نظر تعداد اعدام ها را در اختیار دارد، اما از نظر تعداد سرانه اعدام به نسبت جمعیت بزرگترین اعدام کننده در جهان به شمار می رود.

با سرسختی جمهوری اسلامی ایران در اجرای مجازات اعدام و نقض تعهدات خود بر اساس حقوق بین المللی حقوق بشر، وظیفه جامعه بین المللی است که برای اجرای این تعهدات بین المللی فشار وارد آورد.

گزارش حاضر بر پایه پژوهش مستند تهیه شده است: اطلاعات و گزارش هایی از منابع مورد اعتماد، اظهارات مسئولان ارشد، گزارش های روزنامه های داخلی، خبرگزاری ها و رسانه ها و سازمان های غیردولتی، و پژوهش های علمی مورد استفاده قرار گرفته اند.

دو - قوانین مربوط به مجازات اعدام

مجلس شورای اسلامی پس از سالها به تعویق انداختن تصویب قانون مجازات اسلامی، سرانجام در اردیبهشت ۱۳۹۲ آن را به تصویب رسانید. شورای نگهبان که از اختیار رد قوانین برخوردار است، این قانون را در ۱۱ اردیبهشت ۱۳۹۲ تایید کرد و قانون در ۸ خرداد برای اجرا به دولت ابلاغ شد. این قانون به مدت پنج سال به صورت آزمایشی اجرا خواهد شد.^۳

قانون مجازات اسلامی جدید مجازات اعدام را در تقریباً تمام موارد قانون قبلی حفظ کرده و ظاهراً در بعضی موارد محدوده آن را افزایش داده است. قانون تازه، همچون قانون قبلی، به صراحت عنوان می کند که در مواردی که قانون به مجازات های «حدود»^۴ نپرداخته است، می توان به اصل ۱۶۷ قانون اساسی استناد کرد (ماده ۲۲۰). بنا به اصل ۱۶۷:

^۱ برای جزییات و آمار و ارقام بیشتر، نگاه کنید به بخش سه: مجازات اعدام در عمل در پایین. این حداقل ارقامی است که از رسانه ها و منابع دیگر گردآوری شده است، اما آمار واقعی ممکن است بیشتر باشد، چون دولتمردان ایران اغلب اعدام های پنهانی انجام می دهند و از آرایه آمار تمام اعدام ها و احکام اعدام صادر شده سر باز می زنند.

^۲ ایران: مجازات اعدام - سیاست دولتی ایجاد وحشت، فدراسیون بین المللی جامعه های حقوق بشر، ۲۰۰۹. این گزارش به حوزه گسترده ای از جنبه های مختلف می پردازد.

^۳ قانون مجازات اسلامی برای اجرا ابلاغ شد + متن کامل، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، ۸ خرداد ۱۳۹۲، در اینجا:

<http://rc.majlis.ir/fa/news/show/845002>.

^۴ فدراسیون بین المللی جامعه های حقوق بشر - جامعه دفاع از حقوق بشر در ایران: مجازات اعدام در ایران - سیاست دولتی ایجاد وحشت - به روز شده در مهر ۱۳۹۲

قاضی موظف است کوشش کند حکم هر دعوا را در قوانین مدونه بیابد و اگر نیابد با استناد به منابع معتبر اسلامی یا فتاوی معتبر، حکم قضیه را صادر نماید و نمی‌تواند به بهانه سکوت یا نقص یا اجمال یا تعارض قوانین مدونه از رسیدگی به دعوا و صدور حکم امتناع ورزد. (تاکید از ماست).

بنابراین، روشن است که قضات علاوه بر موارد مقرر در قانون مجازات اسلامی، در موارد زیادی از اختیار گسترده برای صدور حکم اعدام بر اساس شریعت برخوردار هستند.

همچنین قابل توجه است که قانون مجازات اسلامی به طور مشخص اصل برائت را در مورد «محرابه، افساد فی الارض، سرقت و قذف»^۵ نفی می‌کند (ماده ۱۲۱) و در موارد متعدد علیه غیرمسلمانان به نفع مسلمانان تبعیض قایل می‌شود که در ادامه توضیح خواهیم داد.

۱ - قانون مجازات اسلامی جدید و جرایم مستوجب اعدام

الف) جرایم جنسی

زنای با محارم و زنا

مرد در زنا با محارم نسبی، زنا با زن پدر، زنای مرد غیر مسلمان با زن مسلمان، زنای به عنف یا اکراه اعدام خواهد شد. مجازات زن تابع سایر احکام مربوط به زنا است (ماده ۲۲۴).

زنای محصنه

مجازات زنای محصنه سنگسار است (برای جزییات بیشتر نگاه کنید در پایین).

روابط جنسی هم جنسان

مجازات لواط «برای فاعل، در صورت عنف، اکراه یا دارا بودن شرایط احصان» اعدام است، اما «مفعول در هر صورت اعدام می‌شود چه شرایط احصان» داشته باشد چه نداشته باشد. در لواط «فاعل غیر مسلمان و مفعول مسلمان» مجازات فاعل اعدام است (ماده ۲۳۴). مجازات «فاعل غیر مسلمان» به خاطر تفخیز^۴ «در صورتی که مفعول مسلمان باشد» نیز اعدام است.

مجازات هم جنس گرایی برای زنان در بار چهارم اعدام است. این موضوع به صراحت ذکر نشده، اما در مقررات مربوط به تکرار جرم (ماده ۱۳۶) مشخص است.

ب) محاربه

ماده ۲۸۲ مجازات اعدام را برای اتهام مبهم محاربه مقرر کرده است. اما، قاضی از اختیار صدور مجازات های جایگزین به صلیب کشیدن، قطع دست راست و پای چپ و تبعید برخوردار است.

ماده ۲۷۹ محارب را کسی می‌داند که در موارد مشخص دست به سلاح ببرد. راهزنان، سارقان و قاچاقچیان که دست به سلاح ببرند محارب هستند (ماده ۲۸۱).

^۴ «حدود» مجازات های ثابتی بر اساس شریعت است و قابل کاهش نیست. جرایم موجب حد در شریعت از این قرار هستند: زنا و زنای محصنه، لواط، تفخیز، مساحقه، قوادی، محاربه، ارتداد، سرقت، نوشیدن نوشابه الکلی، قذف

^۵ نسبت لواط یا زنا به کسی دادن

^۶ «قرار دادن اندام تناسلی مرد بین رانها یا نشیمنگاه انسان مذکر»

در قانون مجازات اسلامی قبلی که تا اردیبهشت ۱۳۹۲ اجرا می شد، اتهام محاربه اغلب علیه مخالفان سیاسی و نیز حتا کسانی که اعضای خانواده شان در گروه های مخالف در خارج فعال بودند به کار گرفته می شد حتا اگر دست به سلاح نبرده بودند. قانون مجازات اسلامی تازه مجازات آنها را در فصل «بغی و افساد فی الارض» مقرر کرده است.

ج) بغی و افساد فی الارض

قانون مجازات تازه مفهوم جدیدی با عنوان «بغی»^۷ را وارد کرده که در قانون پیشین وجود نداشت.

این فصل از قانون بدون تردید محدوده مجازات اعدام را برای محکومان به اعدام متهم به «افساد فی الارض» افزایش داده است. ماده ۲۸۶ «افساد فی الارض» را به این شرح تعریف کرده است:

هرکس به طور گسترده، مرتکب جنایت علیه تمامیت جسمانی افراد، جرائم علیه امنیت داخلی یا خارجی کشور، نشر اکاذیب، اخلال در نظام اقتصادی کشور، احراق و تخریب، پخش مواد سمی و میکروبی و خطرناک یا دایر کردن مراکز فساد و فحشا یا معاونت در آنها گردد به گونه ای که موجب اخلال شدید در نظم عمومی کشور، ناامنی یا ورود خسارت عمده به تمامیت جسمانی افراد یا اموال عمومی و خصوصی، یا سبب اشاعه فساد یا فحشا در حد وسیع گردد مفسد فی الارض محسوب و به اعدام محکوم می گردد.

اما این ماده به طور آشکار از تعریف مشخص «جرائم» مبهم بالا و معنای «گسترده» بودن آن کوتاهی کرده است. بدین ترتیب، قضات در تصمیم گیری به اختیار خود از آزادی برخوردار هستند.

ماده ۲۸۷ «باغی» را «گروهی که در برابر اساس نظام جمهوری اسلامی ایران، قیام مسلحانه کند» تعریف می کند که «در صورت استفاده از سلاح، اعضای آن به مجازات اعدام محکوم می گردند.»

د) قتل و قصاص

مجازات مرگ به روش قصاص در قانون مجازات اسلامی حفظ شده است. این قانون، همچون قانون پیشین، قاتلان را در موارد زیر از قصاص معاف کرده است:

- قاتل پدر یا از اجداد پدری باشد (ماده ۳۰۱)؛
- قربانی مرتکب جرمی شده باشد که حد آن سلب حیات باشد (ماده ۳۰۱)؛
- قربانی متجاوز باشد (ماده ۳۰۲)؛
- شوهری که زن زناکار و مرد معشوق او را در هنگام زنا به قتل می رساند (ماده ۳۰۲)؛
- قاتل «مسلمان، ذمی، مستأمن، معاهد»^۸ و قربانی غیرمسلمان غیر «ذمی، مستأمن و معاهد» باشد (ماده ۳۱۰).

بنابراین، این قانون قتل خودسرانه به دست افراد حقیقی را مجاز کرده، حق زندگی بعضی از قربانیان را نادیده گرفته و تبعیض بزرگی را در حق پیروان ادیان «غیررسمی» قایل شده است.

این قانون همچنین مسلمانانی را که غیرمسلمانان را به قتل می رسانند از مجازات اعدام معاف کرده، گرچه این مساله را به صورت ضمنی بیان کرده است:

^۷بغی واژه ای عربی با معنای مختلف است. این واژه به معنای حاضر در سوره های مختلف قرآن آمده است، مثل: سوره یونس، آیه ۲۳
^۸ذمی اشاره به زرتشتیان، مسیحیان و یهودیان است. مستأمن به معنای امان داده شده و معاهد به معنای طرف عهد و قرارداد است.

ماده ۳۰۱ - قصاص در صورتی ثابت می‌شود که مرتکب، پدر یا از اجداد پدری مجنی‌علیه نباشد و مجنی‌علیه، عاقل و در دین با مرتکب مساوی باشد.

تبصره- چنانچه مجنی‌علیه مسلمان باشد، مسلمان نبودن مرتکب، مانع قصاص نیست.

به بیان ساده: غیرمسلمانی که یک مسلمان را به قتل می‌رساند به مرگ محکوم می‌شود. اما اگر مسلمانی یک غیرمسلمان را بکشد، به اعدام محکوم نخواهد شد چون «در دین مساوی» نیستند.

مقررات بالا به روشنی قتل فراقضایی بی‌دینان و غیرمسلمانانی مثل پیروان آیین بهایی و نیز پیروان سه دینی را که قانون اساسی به رسمیت شناخته، مجاز می‌شمرد.

ه) «جرایم» مذهبی

ماده ۲۶۲ مجازات اعدام را برای دشنام به پیامبر اسلام، دیگر «انبیا عظام الهی» یا «قذف هر یک از ائمه معصومین علیهم السلام و یا حضرت فاطمه زهرا سلامالله علیها یا دشنام به ایشان» مقرر می‌دارد.

ارتداد، سحر و جادو و مسایل دیگر از این دست به صراحت در قانون تازه مطرح نشده‌اند، گرچه ارتداد به طور مشخص در قانون مطبوعات (ماده ۲۶) ذکر شده است و بر اساس شریعت، مجازات آن اعدام است که قاضی می‌تواند با استناد به اصل ۱۶۷ قانون اساسی صادر کند.

و) تکرار جرم

بنا به ماده ۱۳۶ اگر کسی سه بار مرتکب یک نوع جرم موجب حد شود و هر بار حد آن جرم بر او جاری گردد، در بار چهارم اعدام می‌شود. این ماده جرایم موجب حد را مشخص نکرده است. مجازات اعدام در بار چهارم به صراحت تنها برای سرقت ذکر شده است (ماده ۲۸۷). باوجوداین، مواد ۲۲۰-۲۸۸ جرایم موجب حد را به این شرح مشخص کرده‌اند: زنا و زناى محصنه، لواط، مساحقه (همجنس‌گرایی زنان)، قوادی، سب‌النبی، سرقت، نوشیدن نوشابه الکلی، قذف، محاربه، افساد فی الارض و بگی.^۹

ح) سنگسار

قانون مجازات اسلامی مجازات سنگسار را به صراحت برای زنان و مردان همسر دار متهم به زنا را حفظ کرده است (ماده ۲۲۵). باوجوداین، دادگاه «در صورت عدم امکان اجرای رجم... با موافقت رئیس قوه قضائیه» از اختیار صدور حکم اعدام برخوردار است. ظاهراً این مقررات برای پرهیز از اعتراض‌های بین‌المللی تعیین شده است.

ت) نوجوانان و مجازات اعدام

بیان مبهم در باره امکان اعدام کودکان و نوجوانان در قانون مجازات اسلامی قابل ملاحظه است. در نگاه اول، به نظر می‌رسد که این قانون اعدام نوجوانان را منتفی کرده است. مواد ۸۹-۹۵ در باره «مجازات‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی اطفال و نوجوانان» یک دسته مجازات برای کودکان نه سال تا ۱۵ سال و یک دسته مجازات نیز برای کودکان ۱۵ تا ۱۸ سال در زمان ارتکاب جرم مقرر کرده است. هیچ یک از این دو دسته مجازات ظاهراً مجازات اعدام را در بر نمی‌گیرد. باوجوداین، ماده ۹۱ با بیانی غیرمستقیم پرده از مقررات مهمی برمی‌دارد:

^۹ با توجه به این که قانون مجازات اسلامی مجازات‌هایی دیگری به جز اعدام را نیز برای سه «جرم» محاربه، فساد روی زمین و «بگی» مقرر کرده است، مقررات ماده ۱۳۶ به این معناست که تکرار جرم در این موارد هم به صدور حکم اعدام در بار چهارم خواهد انجامید.

۶ فدراسیون بین‌المللی جامعه‌های حقوق بشر - جامعه دفاع از حقوق بشر در ایران: مجازات اعدام در ایران - سیاست دولتی ایجاد وحشت - به روز شده در مهر ۱۳۹۲

ماده ۹۱- در جرائم موجب حد یا قصاص هرگاه افراد بالغ کمتر از هجده سال، ماهیت جرم انجام شده و یا حرمت آن را درک نکنند و یا در رشد و کمال عقل آنان شبهه وجود داشته باشد، حسب مورد با توجه به سن آنها به مجازات‌های پیش بینی شده در این فصل محکوم میشوند (تاکید از ماست).

این ماده به روشنی تصمیم در باره درک ماهیت جرم و رشد نوجوان در زمان ارتکاب جرم و صدور مجازات اعدام برای او را به اختیار قاضی می‌گذارد. بر اساس تبصره این ماده دادگاه برای تشخیص رشد و کمال عقل می‌تواند نظر پزشکی قانونی را استعلام یا از هر طریق دیگر که مقتضی بداند استفاده کند، اما اجباری به این کار ندارد.

گذشته از این، ماده ۱۴۶ مقرر می‌دارد که افراد نابالغ مسئولیت کیفری ندارند، ولی ماده ۱۴۷ مقررات قانون پیشین و قانون مدنی را در باره سن مسئولیت کیفری تکرار کرده است. سن بلوغ، در دختران و پسران، به ترتیب نه و ۱۵ سال تمام قمری است. به حساب سال شمسی، دختران را با ۸/۷ سال سن و پسران را با ۱۴/۶ سال سن می‌توان به اعدام محکوم کرد.

نماینده پیشین مجلس و قائم مقام معاون امور تنقیح قوانین مجلس قبلی، موسی قربانی، که در تدوین و ویرایش قانون مجازات اسلامی حاضر شرکت داشت، تایید کرده است که کودکان و نوجوانان بر اساس قانون کنونی باز هم به اعدام محکوم خواهند شد:

اصل این قانون بر اجرای حکم قصاص و حدود است مگر در مواردی که نوجوان در شرایطی بوده که از جرم بودن عملش آگاهی نداشته باشد. در مقابل اگر یک نوجوان با علم و آگاهی اقدام به قتل کند، طبق روال قبلی حتی در صورت داشتن سن کمتر از ۱۸ سال در قانون اصلاح و تربیت می‌ماند تا بعد از رسیدن به سن قانونی، قصاص شود.^{۱۰} (تاکیدها از ماست)

بنابراین، او چیزی را تایید می‌کند که دولتمردان ایران همیشه انکار کرده اند: افرادی که در زمان ارتکاب جرم کمتر از ۱۸ سال دارند در زندان می‌مانند و پس از رسیدن به ۱۸ سالگی اعدام می‌شوند.^{۱۱}

۲- قوانین دیگر

علاوه بر قانون مجازات اسلامی، قوانین دیگری نیز مجازات اعدام را مقرر داشته اند.^{۱۲} «قانون جرایم سمعی بصری» نیز مجازات اعدام را مقرر کرده است. در نتیجه، چندین نفر از طراحان صفحه‌های اینترنتی که بر اساس این قانون محکوم شده اند در زیر حکم اعدام به سر می‌برند.

«قانون مواد مخدر» مجازات اعدام را در چندین مورد برای جرایم مربوط به مواد مخدر تعیین کرده است از جمله:

کشت خشخاش یا کوکا و یا کشت شاهدانه برای تولید مواد مخدر، در بار چهارم؛ قاچاق بیش از ۵ کیلوگرم تریاک، بنگ، چرس، گراس و غیره به کشور؛ خرید، نگهداری، حمل یا پنهان کردن بیش از ۵ کیلو تریاک و مواد مخدر پیش گفته، در بار سوم؛ قاچاق بیش از ۳۰ گرم هروئین، مرفین، کوکائین و مشتقات آنها به ایران، یا فروش، تولید، توزیع و صدور آن.

محرومیت از حق تجدیدنظر خواهی

قانون مواد مخدر به روشنی حق تجدیدنظر خواهی را که در حقوق بین المللی حقوق بشر الزامی است، نقض کرده است. بر اساس ماده ۳۲ این قانون، مجرمان مواد مخدر که به اعدام محکوم هستند حق اعتراض به حکم خود را ندارند. تنها دادستان کل یا رییس

^{۱۰} تغییرات قانون مجازات اسلامی، خبرگزاری اسلامی دانشجویان (ایسنا)، ۱ اسفند ۱۳۹۰، در اینجا:

<http://www.vekalatonline.ir/print.php?ToDo=ShowArticles&AID=5824>

^{۱۱} مجازات اعدام - سیاست دولتی/ ایجاد وحشت، فدراسیون بین المللی جامعه‌های حقوق بشر، پیش گفته، ص ۲۸

^{۱۲} همان، صص ۱۰ و ۱۴ به بعد

۷ فدراسیون بین المللی جامعه‌های حقوق بشر - جامعه دفاع از حقوق بشر در ایران: مجازات اعدام در ایران - سیاست دولتی ایجاد وحشت - به روز شده در مهر ۱۳۹۲

دیوان عالی کشور می‌توانند تجدیدنظر در حکم اعدام این گونه محکومان را درخواست کنند. در عمل، رییس دیوان عالی کشور نقشی در این زمینه ایفا نمی‌کند و دادستان نیز مسلماً بی‌طرف نیست چون اوست که در وهله اول درخواست صدور مجازات اعدام برای متهم را کرده است.

سه - مجازات اعدام در عمل

بسیاری از زندانیان محکوم به اعدام از محاکمه عادلانه‌ای برخوردار نمی‌شوند. محکومیت آنها بر اساس اتهام‌های مبهم و «اقرار»هایی صورت می‌گیرد که معمولاً در زیر شکنجه یا بدرفتاری‌های دیگر پیش از محاکمه در دوره حبس در انزوای کامل از آنها دریافت شده است. بسیاری از آنها از دسترسی به وکیل محروم هستند.

محکومان به اعدام اغلب از زمان اعدام خود مطلع نمی‌شوند مگر زمانی که به سلول انفرادی - در غالب موارد یک روز پیش از اعدام - منتقل می‌شوند. بر خلاف مقررات حاکم در ایران، در مواردی وکلای آنها پیش از اجرای اعدام اطلاع پیدا نمی‌کنند.^{۱۳} روش غیرانسانی حلق آویز کردن (با طناب دار) روشی است که اغلب برای اعدام به کار می‌رود. سنگسار که در قانون مقرر شده روش ظالمانه دیگری است که در عمل تقریباً در تمام موارد به مرگی فجیع می‌انجامد.

۱ - آمار و ارقام

هزاران زندانی در ایران به اعدام محکوم هستند، اما ارقام دقیق در دست نیست، چون مسئولان آمار حکم‌های اعدام صادر و اجرا شده را منتشر نمی‌کنند. به علاوه، آنها حکم مرگ بر اساس قصاص را در ردیف مجازات اعدام به حساب نمی‌آورند. احکام قصاص نفس تعداد قابل توجهی از اعدام‌ها را تشکیل می‌دهند که تعدادشان معلوم نیست.

تعداد زندانیان محکوم به اعدام در زندان رجایی شهر، در نزدیکی شهر کرج در غرب پایتخت، مثال گویایی از تعداد بسیار زیاد زندانیان محکوم به مرگ در سراسر کشور را به دست می‌دهد. بر اساس گزارشی که آقای مهدی محمودیان، روزنامه‌نگار محقق که حکم پنج سال زندان خود را در آن زندان می‌گذراند، در اوایل آبان ۱۳۹۱ تنها در آن زندان، ۱۱۱۷ زندانی محکوم به مرگ وجود داشت که ۷۳۴ نفر از آنها به قصاص محکوم بودند.^{۱۴} لازم به توجه است که در زندان رجایی شهر حتی محکومان جرایم مواد مخدر - که در حدود ۸۰ درصد قربانیان مجازات اعدام را تشکیل می‌دهند - به سر نمی‌برند. در زندان‌های بزرگ در مراکز استان‌ها و شهرهای دیگر نیز هزاران زندانی محکوم به اعدام به سر می‌برند. زندان‌های اوین (تهران)، قزل حصار (کرج)، وکیل آباد (مشهد)، زاهدان، کرمان و اصفهان تنها چند نمونه از این زندان‌ها هستند.

منابع معتبری که اجرای مجازات اعدام در ایران را پیگیری می‌کنند هر سال صدها اعدام را گزارش می‌دهند و تعداد اعدام‌ها منظم رو به افزایش است.

در سال‌های ۲۰۰۹، ۲۰۱۰، ۲۰۱۱ و ۲۰۱۲ به ترتیب حداقل ۳۸۸، ۵۵۳، ۶۳۴ و ۵۴۴ مورد اعدام ثبت شده است.^{۱۵} در سال جاری ۲۰۱۳ تا ۴ اکتبر (۱۲ مهر ۱۳۹۲)، این تعداد حداقل به ۴۸۱ مورد رسیده است.^{۱۶} با این سرعت، تعداد کل اعدام‌ها در پایان سال

^{۱۳} در مورد نقض موازین دادرسی نگاه کنید به گزارش پیش گفته فدراسیون بین‌المللی جامعه‌های حقوق بشر در باره اعدام و نیز گزارش سرکوب آزادی، زندان، شکنجه، اعدام... سیاست دولتی/اختناق (در باره رعایت میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی)، آذر ۱۳۹۰
^{۱۴} ۱۱۱۷ زندانی محکوم به اعدام، سالها انتظار دسته جمعی برای مرگ، ۹ آبان ۱۳۹۲، در اینجا:

<http://www.rahesabz.net/story/61085/>

^{۱۵} گزارش‌های سالانه عفو بین‌الملل در باره ایران. برای آمار حداقل اعدام‌ها در سال‌های ۱۹۷۹ تا ۲۰۰۸ نگاه کنید به مجازات اعدام - سیاست دولتی/ایجاد وحشت، فدراسیون بین‌المللی جامعه‌های حقوق بشر، پیش گفته، ص ۹

^{۱۶} بنا به اعلام عفو بین‌الملل، این تعداد شامل ۲۸۱ مورد اعدام است که رسمی اعلام شده و ۲۰۰ مورد دیگر را منابع قابل اعتماد گزارش داده‌اند، در: ۸ فدراسیون بین‌المللی جامعه‌های حقوق بشر - جامعه دفاع از حقوق بشر در ایران: مجازات اعدام در ایران - سیاست دولتی ایجاد وحشت - به روز شده در مهر ۱۳۹۲

احتمالا بیش از ۶۰۰ مورد خواهد بود. هر سال، تعداد نسبتا زیادی از اعدام های پنهانی در زندان ها انجام می شود که به نظر می رسد بر اساس احکام قضایی باشد. دلیل این پنهان کاری شاید خواست دولتمردان برای پایین نگه داشتن آمار رسمی اعدام است. بیشتر اعدام های پنهانی به جرایم مواد مخدر مربوط است. تعدادی از اعدام ها در انظار عمومی انجام می شود، از جمله حداقل ۵۶ مورد در سال ۲۰۱۱ و ۶۳ مورد در سال ۲۰۱۲ انجام شده است.

۲ - اعدام نوجوانان

بنا بر همان گزارش های پیش گفته، هشت نوجوان در سال ۲۰۰۸، پنج نوجوان در سال ۲۰۰۹، یک نفر در سال ۲۰۱۰، هفت نفر در سال ۲۰۱۱ و احتمالا یک نفر در مارچ ۲۰۱۲ اعدام شده اند. گزارش های اخیر نشان می دهند که در سال ۲۰۱۳ ممکن است پنج نوجوان به خاطر جرایم ارتكابی پیش از رسیدن به سن ۱۸ سالگی اعدام شده باشند.

- علی (کیانوش) نادری، ۲۱ ساله، که در سن ۱۷ سالگی دستگیر شده بود، در ژانویه (دی ۱۳۹۱)، در زندان رجایی شهر.^{۱۷}
- سعید افشار، که در زمانی دستگیری تقریبا ۱۵ سال داشت، در سن ۲۵ سالگی در ماه جولای (تیر ۱۳۹۲)، در همان زندان.^{۱۸}
- آرمان محمدی، که در زمان ارتكاب جرم اتهامی، ۱۲ ساله بود، در سن ۱۸ سالگی در روز ۲۰ آگوست (۲۹ مرداد ۱۳۹۲)، در زندان دیزل آباد کرمانشاه در غرب ایران.^{۱۹}
- عرفان ق در روز ۲۳ شهریور در شهر قائم شهر در انظار عمومی به دار آویخته شد. در زمان اعدام او ۱۸ سال داشت و سال گذشته مرتکب تجاوز به یک دانش آموز شده بود.^{۲۰}
- یک زندانی ناشناس که متهم به ارتكاب جرمی در سن ۱۴ سالگی بود، در سن ۱۸ سالگی در اواخر سپتامبر (اویل مهر) در زندان کازرون در استان جنوبی فارس اعدام شد.^{۲۱}

۳ - سنگسار

دو مرد در سال ۲۰۰۸ و یک مرد در سال ۲۰۰۹ به وسیله سنگسار اعدام شدند و در زمان نگارش در اکتبر ۲۰۱۳ (مهر ۱۳۹۲) حداقل ۱۰ مرد و زن محکوم به سنگسار هستند.^{۲۲} بر اساس مقررات قانون مجازات اسلامی، شاید آنها از سنگسار معاف شوند، اما باز هم در خطر اعدام با طناب دار هستند.

<http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE13/040/2013/en/b4c760a7-9144-4baf-8abc-b87322a38c5b/mde130402013en.html>

^{۱۷} دفتر حقوق بشر سازمان ملل اعدام نوجوان ایرانی را محکوم کرد، ۲۲ ژانویه ۲۰۱۳، در اینجا:

<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=43980&#.UIHSFINjPcg>

^{۱۸} یک نوجوان زندانی جزء اعدام شدگان گروهی در زندان گوهردشت کرج می باشد، فعالان حقوق بشر و دمکراسی در ایران، ۱۳ تیر ۱۳۹۲، در اینجا:

http://hrdai.net/index.php?option=com_content&view=article&id=1283:1392-04-13-10-08-24&catid=5:2010-07-21-10-19-53

^{۱۹} یک جوان ۱۸ سال در زندان دیزل آباد کرمانشاه اعدام شد، خبرگزاری کردپا، ۲۹ مرداد ۱۳۹۲، در اینجا:

<http://www.kurdpa.com/index.php?id=11693&besh=dreje>

^{۲۰} اعدام یک متجاوز به عنف در قائمشهر، خبرگزاری مهر، ۲۳ شهریور ۱۳۹۲، در اینجا:

<http://www.mehrnews.com/detail/News/2134993>

^{۲۱} جزئیات جنایت های مسلحانه در کازرون، وبسایت تابناک، ۳ مهر ۱۳۹۲، در اینجا: <http://bit.ly/17dEBn6>

^{۲۲} گزارش های سالانه عفو بین الملل در باره ایران

۹ فدراسیون بین المللی جامعه های حقوق بشر - جامعه دفاع از حقوق بشر در ایران: مجازات اعدام در ایران - سیاست دولتی ایجاد وحشت - به روز شده در مهر ۱۳۹۲

۴ - جوامع قومی، اقلیت های دینی و مهاجران

جوامع قومی ایران، به ویژه عرب ها در استان خوزستان و بلوچ ها در جنوب شرقی، کردها، بعضی از اقلیت های دینی، به ویژه گروه هایی از اهل سنت در استان های آذربایجان غربی، کردستان و بلوچستان و نیز پیروان فرقه اسلامی اهل حق در استان آذربایجان غربی قربانی اعدام بوده اند.

الف) اقلیت های دینی

بنا به گزارش ها، حداقل ۲۶ مسلمان اهل سنت محکوم به اعدام در زندان رجایی شهر به سر می برند. رهبران اهل سنت خواهان آزادی آنها شده اند. شش زندانی گرد «سلفی» در ژانویه ۲۰۱۳ اعدام شدند. چندین نفر از پیروان فرقه اهل حق سال هاست که محکوم به اعدام هستند.

ب) جوامع قومی

بلوچ ها: گزارش های مربوط به اعدام بلوچ ها پوشش خبری زیادی ندارد. در حدود ۱۲ زندانی بلوچ گویا در دی ماه ۱۳۹۱ اعدام شدند. در ماه های تیر و شهریور ۱۳۹۲ نیز چند گروه از زندانیان در زاهدان، مرکز استان سیستان و بلوچستان، اعدام شدند که یک زن و تعداد نامعلومی از بلوچ ها در میان آنها بودند.^{۲۳}

کردها: بر اساس گزارش گزارشگر ویژه سازمان ملل برای وضعیت حقوق بشر در ایران در مارچ ۲۰۱۲، حداقل ۱۵ زندانی سیاسی گرد محکوم به اعدام بودند. از سوی دیگر، گزارش عفو بین الملل که در فوریه ۲۰۱۲ منتشر شده بود، تعداد زندانیان سیاسی گرد محکوم به اعدام را ۱۶ نفر اعلام کرده بود.^{۲۴} در پایان سپتامبر ۲۰۱۳ (اوایل مهر ۱۳۹۲) تعداد زندانیان سیاسی گرد محکوم به مرگ به اتهام محاربه ۲۲ نفر اعلام شده است.^{۲۵}

عرب ها: اعضای اقلیت عرب ایرانی در استان خوزستان در جنوب غربی بارها قربانی اعدام هایی با انگیزه سیاسی بوده اند. بنا به گزارش ها، هشت یا نه نفر از آنها شامل یک نوجوان در اردیبهشت ۱۳۹۰ و چهار نفر دیگر از جمله سه برادر در خرداد ۱۳۹۱ اعدام شدند.^{۲۶} دیوان عالی کشور احکام اعدام پنج نفر را در دی ماه ۱۳۹۱ و احکام اعدام چهار نفر دیگر را در بهمن ۱۳۹۱ تایید کرده است.^{۲۷} تعدادی دیگر نیز در دادگاه های بدوی به اعدام محکوم شده اند و درخواست تجدید نظر کرده اند.

ج) پناهندگان افغان

مهاجران و پناهندگان فقیر افغان اغلب قربانی اعدام به اتهام جرایم مواد مخدر هستند. یک هیات پارلمانی افغانستان که در فوریه ۲۰۱۰ از ایران دیدار کرد از مسئولان قضایی ایران اطلاع یافت که از میان بیش از ۵۶۳۰ شهروند افغانستان در زندان های ایران در

^{۲۳} برای مثال نگاه کنید به فعالین حقوق بشر و دمکراسی در ایران، در اینجا:

http://hrdai.net/index.php?option=com_content&view=article&id=1371:1392-06-30-13-46-13&catid=5:2010-07-21-10-19-53

^{۲۴} دستور داریم تو را له کنیم، عفو بین الملل، فوریه ۲۰۱۲، MDE 13/002/2012

<http://amnesty.org/en/library/asset/MDE13/002/2012/en/2b228705-dfba-4408-a04b-8ab887988881/mde130022012en.pdf>

^{۲۵} آفرایش صدور حکم اعدام برای فعالان کرد، وبسایت خبری اخبار روز، ۱۰ مهر ۱۳۹۲، در اینجا:

<http://www.akhbar-rooz.com/article.jsp?essayId=55622>

^{۲۶} نگاه کنید به بیانیه مشترک فدراسیون بین المللی جامعه های حقوق بشر و جامعه دفاع از حقوق بشر در ایران در:

http://www.fidh.org/DP-for-every-case-in-Iran?var_mode=calcul

^{۲۷} جامعه دفاع از حقوق بشر در ایران کپی حکم صادر شده در شعبه ۳۲ دیوان عالی کشور را در اختیار دارد.

۱۰ فدراسیون بین المللی جامعه های حقوق بشر - جامعه دفاع از حقوق بشر در ایران: مجازات اعدام در ایران - سیاست دولتی ایجاد وحشت - به روز شده در مهر ۱۳۹۲

آن زمان، در حدود ۳۰۰۰ نفر - اغلب به اتهام قاچاق مواد مخدر - محکوم به اعدام هستند. یک هیات دیگر پارلمانی افغانستان در مارچ ۲۰۱۳ گزارش داد که ۲۰۰۰ افغان در ایران محکوم به اعدام هستند.^{۲۸} ده ها نفر از زندانیان افغان در سال ۲۰۱۲ و ۲۰۱۳ اعدام شدند.^{۲۹}

نتیجه گیری و توصیه ها

تعداد زیادی از جرایم در ایران مستوجب مجازات اعدام هستند، از جمله جرایمی که در حقوق بین المللی حقوق بشر در ردیف «مهمترین» جرائم به شمار نمی روند، به ویژه جرائم سیاسی، اقتصادی، مواد مخدر و جرائم به اصطلاح جنسی. قانون مجازات اسلامی موارد مجازات اعدام را کاهش یا تغییر نداده است.

ایران عضو متعهد میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی و کنوانسیون حقوق کودک است، اما اغلب مقررات آنها را از جمله در زمینه مجازات اعدام و منع مطلق اعدام مجرمان نوجوان و اعدام در انتظار عمومی را نادیده می گیرد.

محاکمه های ناعادلانه و نقض موازین دادرسی رایج است.

افرادی از بعضی جوامع قومی در ایران (بلوچ ها، کردها، عرب ها) اغلب به خاطر فعالیت سیاسی و اتهام های مربوط به امنیت ملی به مجازات مرگ محکوم و سپس اعدام می شوند.

سنگسار هنوز در قانون مجازات اصلی برای زنان محصنه است و مجرمان محکوم به اعدام به اتهام های دیگر به دار آویخته می - شوند. تعداد زیادی از اعدام ها در برابر دیدگان مردم انجام می شود.

توصیه هایی به حکومت ایران

- با توجه به نقایص جدی در زمینه تضمین موازین دادرسی و دادرسی عادلانه، اجرای احکام اعدام را فوری و با هدف نهایی الغای مجازات اعدام متوقف کنید.
- به عنوان گام نخست، جرایم مستوجب اعدام را فقط به «مهمترین جنایات» محدود کنید؛
- صدور و اجرای حکم اعدام درباره نوجوانان را فوری متوقف کنید و احکام اعدام افرادی را که سن آنان در زمان ارتکاب جرم کمتر از ۱۸ سال بوده است، کاهش دهید؛
- قانونی را برای منع کامل صدور و اجرای حکم اعدام درباره نوجوانان به تصویب برسانید؛
- قانونی را برای منع اعدام به وسیله سنگسار به تصویب برسانید؛
- به اجرای مجازات اعدام در انتظار عمومی پایان دهید؛
- شفافیت گردآوری اطلاعات مربوط به مجازات اعدام را در کشور تضمین کنید؛
- با هدف الغای مجازات اعدام، به پروتکل دوم اختیاری میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی بپیوندید.

^{۲۸} نمایندگان مجلس افغانستان خواهان کمک به زندانیان محکوم به اعدام در ایران شدند، تلویزیون نور (افغانستان)، ۱۳ مارچ ۲۰۱۳، در اینجا: https://www.cimicweb.org/cmo/Afghanistan/Crisis%20Documents/Justice_Reconciliation/Articles/Afghan%20MPs%20urge%20help%20for%20prisoners%20in%20Iran%20sentenced%20to%20death.pdf

^{۲۹} اعدام افغان ها در ایران، روزنامه افغانستان، ۲۵ مارچ ۲۰۱۳، در اینجا:

http://outlookafghanistan.net/topics.php?post_id=6932

۱۱ فدراسیون بین المللی جامعه های حقوق بشر - جامعه دفاع از حقوق بشر در ایران: مجازات اعدام در ایران - سیاست دولتی ایجاد وحشت - به روز شده در مهر ۱۳۹۲

- از گزارش‌گر ویژه سازمان ملل برای وضعیت حقوق بشر در ایران و گزارش‌گر ویژه در باره اعدام‌های فراقضایی، فوری و خودسرانه دعوت کنید و در انجام ماموریت آنها به ایشان کمک کنید.

توصیه‌هایی به جامعه بین‌المللی

فدراسیون بین‌المللی جامعه‌های حقوق بشر و جامعه دفاع از حقوق بشر در ایران از محکوم کردن اعدام در ایران به وسیله جامعه بین‌المللی از جمله ابتکارهای کمیسیون عالی حقوق بشر سازمان ملل، گزارش‌گر ویژه سازمان ملل برای وضعیت حقوق بشر در ایران و نیز اتحادیه اروپا و پارلمان اروپا استقبال می‌کنند و توصیه‌های زیر را با توجه به مسئولیت‌های جامعه بین‌المللی پیشنهاد می‌کنند:

- با توجه به این که اعدام‌های مربوط به جرایم مواد مخدر در حدود ۷۵-۸۰٪ کل اعدام‌ها را در ایران تشکیل می‌دهند، کمک سازمان ملل به دولتمردان ایران از طریق دفتر مواد مخدر و جرایم سازمان ملل (UNODC) را دوباره مورد بررسی قرار دهید؛
- هرگونه کمک به مبارزه با مواد مخدر را مشروط به توقف اعدام‌های مربوط به مواد مخدر کنید؛
- فروش تمام ابزار و لوازمی را که در اجرای مجازات اعدام به کار می‌روند به ایران منع کنید؛
- در تمام گفتگوهای دوجانبه اقدام به الغای مجازات اعدام را مطرح و تشویق کنید.

نویسنده: بیژن بهاران

گزارش‌های پیشین در باره ایران

فدراسیون بین‌المللی جامعه‌های حقوق بشر - جامعه دفاع از حقوق بشر در ایران

- مجازات اعدام - سیاست دولتی ایجاد وحشت، اردیبهشت ۱۳۸۸
http://www.fidh.org/IMG/pdf/Death_Penalty_report_Persian_.pdf
- تبعیض ضد اقلیت‌های قومی و دینی در ایران، مهر ۱۳۸۹
http://www.fidh.org/IMG/pdf/FIDH_LDDHI.pdf
- سرکوب آزادی، زندان، شکنجه، اعدام... سیاست دولتی اختناق (در باره رعایت میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی)، آذر ۱۳۹۰
http://www.fidh.org/IMG/pdf/iran-suppression_of_freedom_-_a_state_policy_of_repression_per_-_2011.pdf
- گسترش فقر، کاهش حقوق کارگری (در باره رعایت میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی)، خرداد ۱۳۹۲
http://www.fidh.org/IMG/pdf/09_06_13_iran_persian_final_web.pdf
- پس از ۲۵ سال، هنوز اثری از عدالت نیست؛ مرتکبان اعدام‌های ۱۳۶۷ هنوز هم از مجازات معاف هستند
http://www.fidh.org/IMG/pdf/report-1988_prison_executions_092013_per_.pdf

فدراسیون بین‌المللی جامعه‌های حقوق بشر (FIDH) فدراسیون ۱۷۸ سازمان حقوق بشری:

www.fidh.org; asia@fidh.org

جامعه دفاع از حقوق بشر در ایران (LDDHI):

lddhi@fidh.org

www.facebook.com/lddhi.fidh